

Колеснікова К.С.

УДК 338.43;639

**АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ І ПОТЕНЦІАЛУ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РИБОГОСПОДАРЬСЬКОГО
КОМПЛЕКСУ**

Анотація: У статті розкрито поняття «конкурентоспроможність», приведено параметри конкурентоспроможності: технічні, економічні, нормативні. Розглянуто конкурентоспроможність у двох аспектах - фірми і товару. Перелічено фактори, які використовуються для характеристики конкурентів. Схематично представлено основні фактори конкурентоспроможності підприємств рибогосподарського комплексу.

Ключові слова: рибна галузь, рибогосподарська діяльність, екологічний стан, конкурентоспроможність, сегментації ринку, водні живі ресурси.

Анотация: В статье раскрыто понятие «конкурентоспособность», приведены параметры конкурентоспособности: технические, экономические, нормативные. Рассмотрена конкурентоспособность в двух аспектах - фирмы и товара. Перечислены факторы, которые используются для характеристики конкурентов. Схематически представлены основные факторы конкурентоспособности предприятий рыболовства.

Ключевые слова: рыбная отрасль, рыболовственная деятельность, экологическое состояние, конкурентоспособность, сегментации рынка, водные живые ресурсы.

Summary: The article deals with the concept of "competitiveness", given the competitiveness parameters: technical, economic and regulatory. The competitiveness in two aspects - the company and the product. Lists the factors used to characterize the competition. Schematically represented the main factors of competitiveness of enterprises fishery complex.

Keywords: fishing industry, fisheries activities, environmental condition, competitiveness, market segmentation, aquatic living resources.

Вступ. Рибогосподарський комплекс України завжди відігравав значну роль в забезпеченні країни продовольством, у постачанні сировини суміжним галузям національної економіки, підвищенні зайнятості населення. Водночас, рибне господарство є споживачем продукції та послуг значної кількості галузей країни, зокрема, суднобудування, машинобудування, транспорту та інших. Разом з тим, за останні десятиріччя в рибогосподарському комплексі України спостерігаються глибока структурна деформація і значне відставання від розвинутих країн світу.

Метою дослідження є розробка науково-методичних засад щодо формування економічного механізму адаптації підприємств рибогосподарського комплексу до умов конкурентного середовища.

Аналіз останніх публікацій. Науковому дослідженню з питань економіки підприємств рибного господарства, а також їх адаптації до складних мінливих умов ринкової економіки присвячені публікації С.І. Алімова, С. Козія, Г. Васюкової, Л. Геращенко, М.В. Гринжєвського, М. Євтушенка, Є. Оболенцевої, М. Стасішина, Т. Теслюк та інших.

Розробкою наукових основ вирішення питань адаптації підприємств в конкурентних умовах займалося багато вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: Г.Л. Азоев, З.М. Борисенко, О.М. Гаркуша, А.І. Ігнатюк., Л.А. Костирко, І.М. Ліфіц, А.О. Мельник, Л.В. Назарова, В.І. Топіха, В.М. Ячменьова та інші.

Вклад основного матеріалу. Ключові фактори успіху – це характерний для певної галузі перелік чинників, що приносять їй переваги перед іншими галузями, а також однієї фірми галузі над іншою. Ці фактори не є постійними, вони змінюються залежно від особливостей галузі, сегментів ринку, що обслуговуються, а також часу та життєвого циклу галузі та фірми.

Ключові фактори успіху базуються на: науково-технічному рівні виробництва та продукту, рівні маркетингу, рівні менеджменту, організаційно-технічному рівні виробничих процесів, фінансово-економічному рівні та рівні персоналу [4].

Для кожної галузі є свої специфічні вимоги до комбінації наведених ключових факторів успіху. Проте, при внутрігалузевій оцінці перевага будь-якого із цих факторів може стати інструментом перемоги у конкурентній боротьбі.

Ключові фактори успіху формують конкурентоспроможність об'єкту дослідження (товару, виробництва, фірми, галузі, держави).

Найчастіше конкурентоспроможність розглядається у двох аспектах:

1. конкурентоспроможність товару тобто ступінь його відповідності на певний момент вимогам цільових груп споживачів або обраного ринку за найважливішими характеристиками: технічними, економічними, екологічними і т.д.

2. конкурентоспроможність фірми – це рівень її компетенції відносно інших фірм-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу.

Цих два аспекти тісно зв'язані між собою, оскільки конкурентоспроможні товари – це результат функціонування конкурентоспроможної фірми, здатної їх виготовити і забезпечити необхідний рівень споживання у замовників.

Конкуренція в галузі може бути більше або менше інтенсивна. Це залежить як від наявності кількості фірм у галузі, так і від насиченості ринку, особливості функціонування галузі, місця галузі у економіці.

Для характеристики конкурентів можна використати такі фактори:

- частка ринку, що обслуговується;
- імідж, досвід, наявність добре відомих торгових марок;
- фінансовий стан;

- наявність передової технології та виробничих потужностей;
- наявність висококваліфікованих кадрів;
- вид і рівень реклами та інші [5].

Однак, просте порівняння факторів не дає змоги врахувати всі аспекти конкуренції в галузі. Як правило, порівняння факторів дає змогу лише констатувати кращий чи гірший рівень діяльності фірми. Проте, найважливішим є розуміння, чому конкуруюча фірма досягла кращих результатів та вжити відповідні заходи на своїй фірмі.

Слід розрізняти параметри та показники конкурентоспроможності.

Параметри конкурентоспроможності – це найчастіше кількісні характеристики властивостей товару, які враховують галузеві особливості оцінки його конкурентоспроможності.

Розрізняють наступні групи параметрів конкурентоспроможності: технічні, економічні, нормативні (різних типів).

Технічні параметри характеризують технічні та фізичні властивості товару, а також функції які виконує товар у процесі його використання.

Економічні параметри визначають рівень витрат та ціни споживання, обслуговування і т. д.

Нормативні параметри визначають відповідність товару встановленим нормам, стандартам і вимогам, що обумовлені законодавством та іншими нормативними документами.

Показники конкурентоспроможності – це сукупність системних критеріїв кількісної оцінки рівня конкурентоспроможності, які базуються на параметрах конкурентоспроможності (ціна, собівартість, прибутковість, потужність і т. д.).

Конкурентоспроможність є відносна характеристика споживчих якостей продукції у порівнянні з аналогічною продукцією конкурентів, її оцінюють за певною системою показників на основі порівняльного аналізу параметрів виробів.

Вивчення ринку не обмежується аналізом попиту і конкурентоспроможності продукції. З'ясовуються також інші характеристики: географія ринку і його сегменти, в яких діє підприємство; місткість ринку і можлива частка. Підприємства у її покритті за сприятливих і несприятливих умов; основні конкуренти підприємства на ринку, особливості їх продукції і стратегії маркетингу; прогнозна оцінка кон'юнктури ринку на найближчий рік і перспективу (2-5 років): місткість ринку, динаміка попиту, гострота конкуренції, цінова політика тощо [2].

Ринок як сукупність покупців може бути структурований, тобто розподілений за певними ознаками на групи покупців – сегменти. Той чи інший сегмент ринку складається з покупців, які мають споріднені мотиви купівлі даного товару і приблизно однаково реагують на маркетингові дії підприємства (варіант продукції, рекламу, ціну тощо). Сегментація дозволяє вибрати привабливі для підприємства сфери ринку – цільові сегменти і сконцентрувати на них основну увагу.

На основі аналізу сукупності покупців вибираються критерії сегментації, які відрізняються для ринку товарів народного споживання і ринку товарів виробничого призначення. Для предметів народного споживання такі критерії встановлюються за результатами мотиваційного аналізу покупців. До них належать: географічні (ринки розмежовуються територіально), демографічні (стать, вік, рівень доходу, освіта людей тощо), соціальні (суспільні групи, партії), психологічні (тип особистості, характер поведінки, спосіб життя тощо). Критерії сегментації ринку товарів виробничого призначення вибираються у процесі профільного аналізу підприємств і організацій. Ними можуть бути: географічні, галузеві, вагомість споживача (великі, середні, малі підприємства), стабільність клієнтури (постійні, періодичні, епізодичні споживачі) та інше.

Рибогосподарська діяльність пов'язана з вивченням, охороною, відтворенням, вирощуванням і використанням риби та інших водних живих ресурсів шляхом їх вилучення (вилову, збирання тощо) з подальшими транспортуванням, зберіганням, переробкою, імпортуванням, експортуванням, виготовленням і реалізацією продукції з них, організацією та здійсненням державного управління і контролю в рибному господарстві.

У рибному господарстві України спостерігається спад виробництва і відбуваються процеси зниження його потенціалу. Знос основних фондів становить понад 55-65 відсотків, відбувається старіння технічної бази, посилюються ресурсна і фінансова незбалансованість, що призводить до занепаду виробництва. У 2001 році обсяги вилову риби та інших водних живих ресурсів зменшилися порівняно з 1990 роком на 70 відсотків, виробництво харчової продукції з них - на 63 відсотки, рибних консервів - на 69 відсотків, кормового рибного борошна - на 80 відсотків.

За останні 12 років 75-85 відсотків риби та інших водних живих ресурсів добувалося в межах виключних (морських) економічних зон іноземних країн та відкритій частині Світового океану і лише 15-25 відсотків - у виключній (морській) економічній зоні та внутрішніх водоймах України, включаючи товарне рибицтво.

Значну частину вилученої продукції з риби та інших водних живих ресурсів вітчизняні судновласники змушені використовувати для оплати ліцензій на право лову, забезпечення експлуатаційних витрат, покриття дефіциту власних обігових коштів унаслідок неможливості залучення кредитних ресурсів через високі банківські ставки. Це негативно впливає на споживчий ринок, завантаження виробничих потужностей берегових рибопереробних підприємств, а також зумовлює зниження експортних цін на продукцію з риби та інших водних живих ресурсів і зменшення через це обсягів валютної виручки.

У світі поширюється тенденція надання іншими прибережними країнами дозволів на промисел у водах, що знаходяться під їх юрисдикцією, риби та інших водних живих ресурсів виключно резидентам, тобто можливість роботи будь-яких іноземних суден передбачається тільки на засадах створення спільних підприємств, спільної діяльності, фрахтування суден для використання квот вилову, заснування підприємств іноземцями в цих країнах, зміни прапора судна тощо [1].

До зменшення обсягів вилову риби та інших водних живих ресурсів океанічними рибальськими підприємствами призвело зростання витрат на оплату ліцензії на право лову, ремонт застарілого рибпромислового флоту.

Наявна потужність галузевих баз технічного обслуговування рибпромислового флоту, суднобудівних, судноремонтних і ремонтно-механічних заводів використовується на 20-25 відсотків.

Підприємства рибного господарства України на сьогодні забезпечуються на 70 відсотків сіткоматеріалами іноземного виробництва. Вітчизняні сітководяльні фабрики потребують розширення і модернізації.

Внаслідок антропогенного впливу значно скоротилися площі та зменшилася продуктивність нерестовищ в Азово-Чорноморському басейні. Інтенсивне забруднення води призвело до зменшення кормової бази, ареалу нагулу, відтворення різних видів риби та інших водних живих ресурсів і до різкого скорочення обсягів їх вилову.

Особливістю становища, що склалося в Азово-Чорноморському басейні, є невідповідність наявних у країнах регіону добувних потужностей нижчій, порівняно з минулим, чисельності риби та інших водних живих ресурсів у традиційних прибережних районах лову. Для збільшення чисельності популяцій кефалевих і камбалових риби необхідно побудувати рибовідтворювальні комплекси і риборозплідники загальною потужністю до 300 млн. штук молоді на рік.

Проблема відтворення осетрових в Азовському і Чорному морях має особливе значення, оскільки від реального внеску України у формування стада осетрових залежить квота їх вилову. Потужність діючих у країні підприємств з відтворення осетрових досягає близько 8 млн. штук молоді на рік, а в 2010 році вона повинна становити не менш як 35 млн. штук молоді осетрових.

Україна має значний фонд природних та штучних водних об'єктів - лиманів, озер, водосховищ і технологічних водойм, розрахункова потенційна рибопродуктивність яких становить 100-350 кілограмів з гектара. Для її досягнення річний обсяг штучного зариблення водних об'єктів повинен дорівнювати близько 60 млн. штук молоді коропа, рослиноідних риби, карася, ляща, судака, щуки, сома, пеленгасу та інших промислових видів риби.

Азово-Чорноморський басейн має сприятливі умови для культивування молюсків (мідій, устриць). Повільне зростання обсягів їх вирощування зумовлене браком коштів, слабкою координацією робіт між організаціями, відсутністю довгострокової концепції розвитку марікультури. Перспективним у басейні також вважається спорудження комплексів з культивування, добування і переробки водоростей та морських трав.

У товарному рибництві спад (майже 70 відсотків) обсягів вирощування та вилову товарної риби пов'язаний із значним скороченням (близько 90 відсотків) використання штучних рибних кормів через їх високу вартість, значним податковим тиском, незадовільним кредитуванням в умовах сезонного характеру та дво- трирічним циклом виробництва. Знижується продуктивність рибницьких ставків, втрачається генетичний потенціал, застосовуються технології вирощування риби з доведенням частки рослиноідних риби до 70-80 відсотків, фактично припиняють функціонування тепловодні басейнові та садкові рибницькі господарства через високу ресурсоемність (корми, енергоресурси, трудовитрати) виробництва.

На рибопереробних підприємствах спад виробництва зумовлений скороченням обігових коштів і кількості сировини, застосуванням недосконалих технологій, старінням активної частини основних виробничих фондів, недосконалою ціною, податковою і кредитною політикою, різким зниженням купівельної спроможності населення. Внаслідок недостатнього захисту власного товаровиробника триває ввезення продукції з риби та інших водних живих ресурсів, яка може вироблятися в достатній кількості в Україні. У цілому виробничий потенціал рибопереробних підприємств галузі використовується на 30-40 відсотків.

Нестачі холодильних потужностей для зберігання продукції та заморожування сировини з риби та інших водних живих ресурсів на сьогодні не відчувається. Проте більшість діючих холодильників потребує капітального ремонту та модернізації, а частина з них підлягає списанню.

Знижується рівень матеріально-технічного забезпечення рибного господарства. Більшість суден, машин і механізмів відпрацювали амортизаційні строки, значно підвищилися витрати на їх ремонт і технічне обслуговування. У зв'язку із зростанням різниці в паритеті цін на продукцію з риби та інших водних живих ресурсів, зниженням платоспроможності рибогосподарських підприємств ними не здійснюється закупівля сучасних рибпромислових та інших суден, нової техніки [3].

Загострюють кризову ситуацію недостатні обсяги капіталовкладень у розвиток рибного господарства. У 2000-2001 роках обсяги капітальних вкладень у рибогосподарський комплекс за рахунок різних джерел фінансування зменшилися порівняно з 1990 роком більше ніж у десять разів.

Фінансовий стан підприємств рибогосподарського комплексу значно погіршився. Внаслідок спаду обсягів виробництва і зменшення реалізації продукції, поглиблення диспаритету цін, несвоечасності розрахунків з товаровиробниками, недостатнього кредитування виробництва, неефективної системи оподаткування і страхування зменшилися дохідність і платоспроможність підприємств. Зростає їх загальна заборгованість, що є насамперед наслідком диспаритету цін, неможливості одержання кредитних ресурсів через високі банківські ставки.

Конкурентоспроможність підприємства означає його здатність до ефективної господарської діяльності і забезпечення прибутковості в умовах конкурентного ринку. Інакше кажучи, конкурентоспроможність підприємства – це здатність забезпечити випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції, тобто такої, яка має які-небудь переваги в порівнянні з продукцією інших товаровиробників.

Сьогодні вчені визначають конкурентоспроможність підприємства як узагальнюючу оцінку його конкурентних переваг у питаннях формування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого попиту та досягнутої за рахунок цього ефективності функціонування господарчої системи на момент чи протягом періоду оцінювання. Ми трактуємо поняття "конкурентного статусу фірми" як своєрідне мірило її положення на ринку та позиції в конкуренції. При цьому, висока конкурентоспроможність підприємства зумовлюється наявністю трьох

ознак: задоволеності споживачів та їх бажання зробити повторну покупку; відсутності претензій до фірми з боку суспільства, акціонерів та партнерів; відчуття гордості працівників фірми за діяльність у ній та бажання сторонніх отримати роботу саме в цій компанії. Іншими словами, конкурентоспроможність підприємства – це результат конкурентних переваг за всім спектром проблем управління компанією. Слушність такого підходу в порівнянні з попереднім полягає у тому, що він розглядає підприємство як систему, конкурентоспроможність якої залежить: від конкурентоспроможності її входу, тобто ресурсного потенціалу; від конкурентоспроможності кожної підсистеми підприємства та їх взаємодії; від конкурентоспроможності виходу, тобто товару. Таким чином, при входженні на новий ринок, прийнятті рішень щодо зміни обсягів виробництва, здійсненні інвестицій з метою модернізації обладнання або продуктових чи процесових інновацій необхідна оцінка підприємства в цілому.

Основні фактори конкурентоспроможності підприємств рибогосподарського комплексу зведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні фактори конкурентоспроможності підприємств рибогосподарського комплексу

Зовнішні фактори				Внутрішні фактори	
Макрооточення		Беспосереднє оточення		Мікросередовище фірми	
Ініціатор фактору	Група факторів	Ініціатор фактору	Група факторів	Група факторів	Ініціатор фактору
Уряд	Дії уряду	Конкуренти	Дії конкурента	Якість, ціна, система гарантій, компенсація, пільги	Фірма
Економіка	Тенденції в економіці	Постачальники	Дії постачальника		
Суспільство	Тенденції в політиці, інфра-структура, культура, НТР	Клієнт	Економічний потенціал клієнтів, їх дії	Стан технічних, технологічних, кадрових, інформаційних, фінансових ресурсів	Стратегічний потенціал
Керівництво фірми	Тенденції в галузі, форми і методи управління	Ринок робочої сили	Реакція ринку		
Природне середовище	Клімат, флора, фауна, географічне розташування	Компаньйони	Дії компаньйона	Реклама, маркетингові стратегії	Маркетинг-гова служба
Випадок	Форс-мажорні обставини	Кредитори	Дії кредитора		

Специфічною особливістю рибної галузі України є те, що близько 80 відсотків сировини добувається в межах виключних економічних зон іноземних країн та відкритій частині Світового океану і лише 20 відсотків риби - у виключній економічній зоні держави та внутрішніх водоймах України, включаючи товарне рибництво.

Зазначені особливості зумовлюють необхідність будівництва суден рибпромислового флоту різного призначення (промислових, переробних, транспортних та інших), а також створення обслуговуючої їх інфраструктури (бази флоту, судноремонтні заводи, порти тощо).

Рибогосподарський комплекс тісно пов'язаний з іншими галузями і залишається потенційним постачальником сировини для виготовлення біологічно активних речовин, лікувальних препаратів, а також кормового рибного борошна для підприємств і організацій агропромислового комплексу.

За дефіциту власних обігових коштів та неможливості, через високі процентні ставки, залучення кредитних ресурсів близько 80 відсотків продукції вітчизняні судновласники змушені залишати в районах промислу для забезпечення експлуатаційних витрат флоту, оплати ліцензій за право лову тощо.

Це негативно впливає на споживчий ринок країни, завантаження виробничих потужностей берегових рибопереробних підприємств, а також зумовлює падіння експортних цін на рибпродукцію і тим самим зменшує обсяги валютної виручки [1].

Зросли витрати на матеріально-технічні ресурси (пальне, тару та інше) у результаті значного підвищення цін на світовому ринку. Також збільшилися витрати на оплату права лову у виключних економічних зонах іноземних держав через поширення застосування цими країнами надання дозволів у власних економічних зонах лише резидентам цих країн. Збільшилися витрати на ремонт флоту за кордоном, через його прогресуюче старіння. Все це призвело до зменшення обсягів вилову риби та добування морепродуктів океанічними рибодобувними підприємствами.

Через фінансові труднощі в державі та на підприємствах рибної галузі значно знижується ефективність впливу на формування міжнародної риболовної політики. За таких умов отримання права на доступ до промислових районів, підконтрольних міжнародним організаціям, зокрема АНТКОМ та НАФО, членом яких є Україна, пов'язано з великими труднощами.

Складні економічні обставини, порушення господарських зв'язків, погіршення екологічного стану водойм, недостатній обсяг робіт по відтворенню рибних запасів зумовили значне зменшення порівняно з 1990 роком обсягів вирощування товарної риби, вилову риби у внутрішніх водоймах та Азовському і Чорному морях.

Висновок. Негативний вплив процесів, характерних для всієї економіки України, зокрема, прогресуюче моральне старіння і фізичний знос основних виробничих фондів, обмеженість джерел накопичення власних коштів і залучення інвестицій, дефіцит обігових коштів, інфляційні процеси, зумовлює зниження обсягів виробництва в рибній галузі. Навіть при збереженні тенденції збільшення виробництва рибної продукції в господарствах Азово-Чорноморського басейну та на підприємствах внутрішніх водойм, яка мала місце в 1998-1999 роках, рибогосподарський комплекс не в змозі без реальної державної підтримки забезпечити зростання обсягів виробництва рибної продукції.

Специфічні особливості галузі вимагають здійснення невідкладної державної підтримки щодо створення сприятливих умов у сфері кредитування, податкової та митної політики, фінансування за рахунок коштів державного бюджету, виділених для організацій, що займаються вивченням, охороною та відтворенням рибних запасів, і науково-дослідних організацій, які виконують тематичні роботи, що мають загальнодержавне значення.

Результати аналізу економічної ситуації, що склалася в рибному господарстві, а також тенденції можливих змін свідчать, що в разі відсутності державної підтримки галузі не будуть подолані негативні закономірності в її розвитку.

Джерела та література

1. Водне господарство України. / За ред. А.В. Яцика, В.М. Хорива. – К.: Генеза. – 2000. – 45.6с: іл.
2. Игнатенко Н.Г., Руденко В.П. Природно-ресурсный потенциал территории. Географический анализ и синтез. – Львів: Вища шк. – 1986. – 164 с.
3. Руденко В.П. Довідник з географії природно-ресурсного потенціалу України 1993 -180с.
4. 4 Комплексное использование водных ресурсов: Учебное пособие. / С.В. Яковлев, И.Г. Гузин, И.И. Павлинова, Н.В. Родин. – М.: Высш. Школа. –2005. – 384 с: ил.
5. Козаченко С.Я. Фінансовий менеджмент на підприємстві. Спеціальна навчально-тренінгова програма. Київ, Міжнародний інститут бізнесу. 28 травня - 2 червня 2001 р. – Частина 1.

Апатова Н.В., Балджи Я.

УДК 330

ПРИНЦИПЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ВИРТУАЛЬНЫХ РЫНКОВ

***Аннотация.** В статье рассматриваются принципы функционирования рынка и их модификация в условиях развития виртуального рынка в компьютерной сети Интернет. Принципы суверенитета потребителя, «свободного» предприятия, свободного рынка, конкуренции, «невидимой руки» и государственного невмешательства изменяются под воздействием потоков информации и информационных технологий, глобализации экономики и развития Интернет как инфраструктуры мирового рынка, при этом возрастает роль потребителя, его влияние на спрос и предложение.*

***Ключевые слова:** Интернет, виртуальные рынки, принципы, суверенитет потребителя, «свободное» предприятие, свободный рынок, конкуренция, «невидимая рука», государственное невмешательство.*

***Анотация.** У статті розглядаються принципи функціонування ринку та їх модифікація в умовах розвитку віртуального ринку в комп'ютерній мережі Інтернет. Принципи суверенітету споживача, «вільного» підприємства, вільного ринку, конкуренції, «невидимої руки» і державного невтручання змінюються під впливом потоків інформації та інформаційних технологій, глобалізації економіки та розвитку Інтернет як інфраструктури світового ринку, при цьому зростає роль споживача, його вплив на попит та пропозицію.*

***Ключові слова:** Інтернет, віртуальні ринки, принципи, суверенітет споживача, «вільне» підприємство, вільний ринок, конкуренція, «невидима рука», державне невтручання.*

***Summary.** According to modern economic theory, the answer the question "What is a market economy?" is given from 6 items: consumer sovereignty, "free" enterprise, free markets, competition, the "invisible hand" and non-interference of the state.*

Considered a modification of the principles of functioning of markets for virtual markets operating in a computer on the Internet, shows the following: firstly, the role of the consumer and its influence on the formation of the proposal increases; secondly, information on virtual markets more symmetric than conventional since the consumer is able to compare prices of different vendors only connect to the Internet; third, economies of scale in the virtual market allows you to clearly manifest such principles as "invisible hand" of the state and non-interference as virtual markets are global in nature.

***Keywords:** Internet, virtual markets, market principles, consumer sovereignty, "free" enterprise, free markets, competition, the "invisible hand", non-interference of the state.*

Введение. Экономическая теория больше внимания уделяла вопросам функционирования рынка, а не его сути, считалось, что рынок – это нечто данное, как природный фактор. Чаще всего рынок рассматривается как совершенный объект, упрощенной трактовкой понятия «рынок» являлось рассмотрение его как полигона для соревнований.

Исследованию экономического феномена компьютерной сети Интернет посвящено большое количество работ отечественных и зарубежных авторов, но основная доля публикаций относится к частным вопросам электронной коммерции, Интернет-страхования, финансовым аспектам виртуальных рынков. Среди работ последних, посвященных общим проблемам виртуальных рынков следует отметить труды С.С. Григорьева [1, 2, 3], Н.М. Фоменко [4], Р.М. Алгулиева и Р.Ш. Махмудова [6].

С.С. Григорьев определяет рынок как «общественную форму организации и функционирования экономики, обеспечивающую взаимодействие производства и потребления» [1, с. 13]. В качестве основных форм рыночных интерактивных отношений он выделяет электронную коммерцию, Интернет-банкинг, Интернет-трейдинг, Интернет-аукционы [2], а основных тенденций развития электронной торговли – высокие темпы роста и расширение ее объема, изменение сегментной структуры виртуального рынка, рост числа Интернет-магазинов и других форм электронного бизнеса [3].

Для предприятий, которые функционируют в среде Интернет или представляют свои товары и услуги, используя рекламу в компьютерных сетях, существуют особенности входа на виртуальный рынок, которые зависят от типа торговых площадок, первые из которых позволяют производить электронное обслуживание клиентов на уровне отдельного предприятия, а вторые представляют собой электронные системы закупок [4].